

bomen | nieuws

3

mei 1987

Een uitgave van de
bomenstichting

Twee 'reuzen' in het bestand van de waardevolle bomen zijn deze tamme kastanjes. U vindt ze in het park bij kasteel Zypendaal in Arnhem. De leeftijd wordt geschat op ongeveer 300 jaar, de omtrek op borsthoogte bedraagt zo'n 8 meter en daarmee zijn ze net iets minder van formaat dan de 'Kabouterboom' waaraan in het vorig Bomen-nieuws een artikel werd gewijd.

*Hoe het met de inventarisatie gaat leest u op de volgende bladzijde.
foto: Jan Pit*

Frans van Jaarsveld

Boomverzorging en Verplanting

Overeind 42
3998 JB Schalkwijk
Telefoon 03409-18 80

Nieuw!

Binnenkort verkrijgbaar bij de Bomenstichting

BOOMVERZORGING EN DE BIOLOGIE VAN BOMEN

een fotogids

door: Alex L. Shigo (Verenigde Staten)

Niels Hvass (Denemarken)

Klaus Vollbrecht (Zweden)

tot 1 augustus 1987
f 39,50 daarna f 44,50

Geheel tot Uw dienst.

BANK MEES & HOPE NV

Utrecht, Janskerkhof 15; (030) 31 78 24.

Voorts te: Alblasterdam, Amsterdam, Arnhem, Delft, Dordrecht, Eindhoven, 's-Gravenhage, Groningen, Haarlem, Haren, Heerlen, 's-Hertogenbosch, Rotterdam, Schiedam, Usquert, Vlaardingen, Zaltbommel en Zeist.

Inventarisatie van waardevolle bomen voor de helft gereed

'We hebben het niet op tijd gehaald, maar we gaan door'.

Dat is de conclusie van de eerste landelijke inventarisatie-ronde naar waardevolle bomen, die de afgelopen drie jaar heeft plaatsgevonden en op 1 juni is afgesloten.

Een stukje historie

In 1982 werd na een proefinventarisatie subsidie aangevraagd voor de materiële kosten. Het Ministerie van Landbouw en Visserij verstrekke f 30.000,- voor de periode van 1984 t/m 1986. De Bomenstichting en Staatsbosbeheer zijn toen vol goede moed begonnen. In het hele land werden vrijwilligers ingeschakeld om aan de hand van topografische kaartbladen de waardevolle bomen op te sporen en de gegevens te noteren op formulieren; een foto van het object completeerde het geheel. Al gauw bleek, dat ter ondersteuning van de inventarisatie, een 'full-time' medewerker op het secretariaat nodig was om de gegevens te verwerken, 'veldwerkers' te instrueren, te motiveren en nieuwe bronnen te zoeken waaruit gegevens konden worden geput.

Eef van Baarsen was de eerste die deze taak op zich nam. Na een jaar werd hij opgevolgd door Domien Driessen die later ging samenwerken met Kees Wagtmans. We konden hem aanstellen dankzij een subsidietoezegging van het Prins Bernhard Fonds. Samen hebben ze geprobeerd het streven, om tenminste 75 % van Nederland geregistreerd te hebben, te verwezenlijken. Het bleek echter voor een groot aantal veldwerkers een te zware opgave om een kaartblad af te ronden. Er waren er uiteraard ook die de klus wel hebben geklaard, maar in de loop van de drie jaar zijn er te veel kaartbladen veranderd van veldwerker. Dit heeft de afronding behoorlijk vertraagd. Zelf hebben we de problemen niet tijdig gesignaleerd, zodat we nu voor het voldongen feit staan dat pas de helft van Nederland is geïnventariseerd.

Het vervolg

De Werkgroep 'Inventarisatie en Registratie van Waardevolle Bomen', die de inventarisatie begeleidt, heeft besloten en geadviseerd aan de verantwoordelijke organisaties, om per 1 juni een tussensrapport te presenteren. In het rapport zal ook

Monumentale paardekastanje voor Slot Zeist
foto: Kees Wagtmans

staan aangegeven hoe de Bomenstichting denkt de overige 50 % op korte termijn af te ronden. De datum van 1 juni is gekozen, omdat we dan aan de beide subsidiegevers verantwoording schuldig zijn over de voortgang c.q. afronding.

Het plan is om in het komende jaar zo veel mogelijk kaartbladen (er staan er nog ongeveer 100 open) zelf te inventariseren. Dit is ondermeer mogelijk geworden door giften van de Heidemij, de Nederlandse Dendrologische Vereniging en de Van Bakel Stichting. Daarna is het van belang dat de resterende witte vlekken worden ingevuld zodat uiteindelijk het hele land in kaart is gebracht. De Bomenstichting gaat vervolgens onderzoeken in hoeverre de bomen juridisch en financieel kunnen worden beschermd.

Staatsbosbeheer zal dit project financieren. Er wordt ook een strategie uitgewerkt om aan de geregistreerde bomen meer bekendheid te geven en om controle op het bestand uit te voeren. We denken daarbij aan het instellen van een 'bomenwacht', waarbij een ieder een aantal bomen onder zijn of haar hoede heeft.

Veranderingen in vitaliteit, standplaats enz. kunnen dan tijdig worden gesignaleerd en aan het secretariaat worden gemeld. We hopen dan de nodige maatregelen te kunnen treffen om het voortbestaan van het object te verzekeren.

Het inventarisatieproject houdt ons en velen met ons enorm bezig. Het loopt als een rode draad door het werk van de Bomenstichting en we willen het hoe dan ook tot een goed eind brengen. We zijn er enthousiast aan begonnen en zullen het, zij het met enige vertraging, met enthousiasme afronden. We houden u op de hoogte! F.R.M.

In dit nummer....

Inventarisatie van waardevolle bomen voor de helft gereed	35
Enkele notities naar aanleiding van de ijzelschade	36
Nuttig gebruik van het 'Bomenregister'	37
Veel voorkomende ziekten en plagen bij bomen (32)	37
Bomen in het landschap (2)	38
Bomen in de mythe (16)	40
Bomenwandeling Bronbeek	41
Nieuwe folder 'Bomen & Begieten'	41
Boekbesprekingen	42
Agenda	43
Vragen	43

Bijlage: 'Bomen & Begieten'

Inventarisatie provincie Utrecht op T.V.

Woensdag 24 juni besteedt het NOS televisieprogramma 'van Gewest tot Gewest' aandacht aan de Bomenstichting en de Inventarisatie van waardevolle bomen in de provincie Utrecht. (Aanvang programma: 19.00 uur Ned. 2)

Enkele notities naar aanleiding van de ijzelschade.

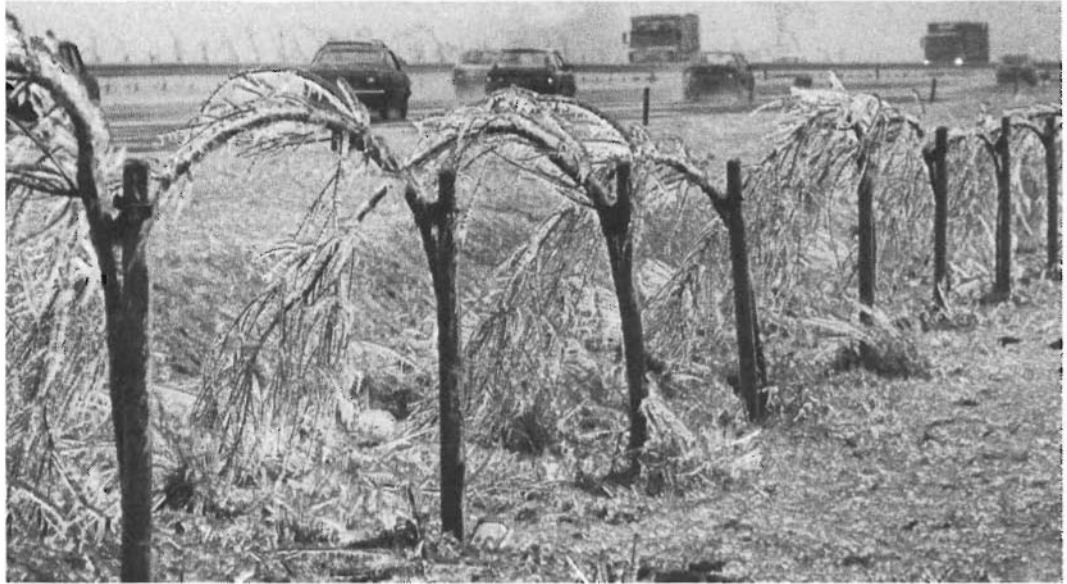
Hoewel er nog geen volledig beeld bestaat van de schade, die op 2 maart in het noorden van ons land door de ijzel werd aangericht, is toch al veel duidelijk geworden.

Allereerst is men tot de overtuiging gekomen, dat een groot gedeelte van het aangetaste bos zich op eigen kracht of met enige menselijke hulp zal herstellen. Alleen bomen, die zijn afgeknapt, of die

*Boven:
Een dag na de ijzelval buigt deze jonge aanplant langs de rijksweg Drachten-Groningen nog diep onder de zware ijzlast.*

*Midden:
Negen dagen later, als het ijs is gesmolten, doen de boompjes hun best om weer overeind te komen.*

*Onder:
Midden mei ziet de bomennij er iets florissanter uit. De boompjes lopen wel uit, maar alle twijgen zijn toch voor een groot deel dood. Tot in lengte van dagen kunnen we blijven zien waar de boomband heeft gezeten. foto's: Frank Straatemeier.*

een groot gedeelte van hun kruin hebben verloren, kunnen niet worden behouden. Hetzelfde geldt voor de weg- en laanbeplantingen en de solitaires.

De totale schade aan de bomen in het landschap is vele malen groter dan die in de bossen. Vooral de eiken en de berken hebben erg geleden. Deze laatste vooral door de fijn vertakte kroon, waaraan veel ijzel is blijven hangen. Essen hebben minder geleden, terwijl lindes en beuken het er redelijk goed hebben afgebracht. Populieren hebben, vanwege het zeer breekbare hout, een geweldige klap gehad. Veelal zijn de stammen met daaraan nog wat restanten van takken de trieste overblijfselen.

Schatting schade te hoog

Zoals reeds gezegd, zal het nog tijden duren alvorens duidelijk is, hoe groot de werkelijke schade is. Naar het zich laat aanzien zijn de schattingen van de bedragen direct na de ramp ca. 20% te hoog geweest. De beste procedure ten aanzien van het herstel van de schade blijkt nog steeds een gefaseerde aanpak te zijn. In eerste instantie 'puin ruimen'. Dat is inmiddels gebeurd.

In tweede instantie worden gebroken en gescheurde takken verwijderd. Tevens wordt enige vormsnoei toegepast. Het is vrij zeker dat ook de bomen, die op deze wijze zijn behandeld na verloop van één of meer jaren wederom een snoeibeurt nodig hebben. Het is niet uitgesloten dat later nog, bv. tijdens de najaarsstormen, verborgen gebreken zich opbaren. Bovendien zal er een sterke ontwikkeling van waterlot optreden, dat te zijner tijd verwijderd zal moeten worden.

Het vellen van bomen moet voorlopig zoveel mogelijk worden beperkt tot de exemplaren met volledige afgeknapte stammen of kronen. Naderhand, nadat is gebleken hoe ook deze bomen zich herstellen, kan een gefaseerd vervangingsplan worden opgesteld. Reeds nu blijkt dat aan alle jonge beplanting (tot ca. 5 jaar) nauwelijks schade is ontstaan. De iets oudere bomen zijn

vaak gebroken ter plekke van de boombanden. Bomen waarbij nog maar kort geleden de boompalen zijn verwijderd, hebben aan de stamvoet nogal eens scheuren opgelopen. Voorts is een zeer belangrijke conclusie, dat goed onderhouden en tijdig verzorgde bomen meer weerstand tegen ijzel hebben.

Ook kon worden vastgesteld, dat gemengde beplantingen bij dergelijke calamiteiten in het voordeel zijn, omdat er dan altijd wel soorten tussen zitten, die er goed doorkomen, zodat niet alles in één klap is verdwenen.

Rampenfonds gewenst

Omdat men bij de kostenbegroting geen rekening houdt met dergelijke grote schadeposten, ontstaat nu een situatie, dat men op andere - meestal ook belangrijke - uitgaven zal moeten bezuinigen, om geld vrij te maken voor het herstel van de schade.

Statistisch blijkt namelijk dat er een kans van eens in de 25 jaar bestaat, dat een dergelijke ijzelvorming optreedt.

Het vormen van een calamiteitenfonds zou een oplossing kunnen bieden. Een dergelijk fonds zou dan ook aangesproken kunnen worden bij andere onvoorspelbare situaties als stormen, epidemieën e.d. Voor het herstel van de waardevolle bomen in Drenthe blijkt in eerste instantie een minimaal bedrag van 4 miljoen gulden nodig te zijn. De provincie en de gemeenten hebben hun aandeel reeds toegezegd. Nu is het wachten nog op enkele ministeries in Den Haag.

In het belang van de bomen is het zaak dat snel tot handelen kan worden overgegaan. Bovendien wordt hiermee in belangrijke mate de werkgelegenheid gestimuleerd.

J.J.C./R. Alberts

Nuttig gebruik van het 'Bomenregister'

De waterschappen Leidse Rijn en Lopikerwaard hebben aan de betreffende gemeentes een aangelegvergunning gevraagd voor het verbeteren van de Lekdijk voor de dijkvakken 'Rijksweg A2 - Het Klaplek' en 'Het Klaplek - Molenvliet'.

Afgezien van de gebruikelijke wijze van beoordelen van een dergelijke aanvraag was dit in IJsselstein aanleiding te bezien of er ook bomen aanwezig waren die zijn opgenomen in het inventarisatieregister 'Waardevolle Bomen Nederland'. Dat bleek het geval te zijn!

Op de betreffende tekeningen en bij nader onderzoek ter plaatse bleken een paar geregistreerde oude notebomen nog net geen hinder te zullen ondervinden van de dijkverbeteringen.

Anders lag dat bij drie fraaie oude perebomen die in het talud van de huidige dijk staan. Die moesten sneuvelen!

Afgezien van het feit dat het hier om een paar mooie oude exemplaren ging, was ook de situatie in het landschap van belang. Een rijtje van drie aan de buitenbocht van de dijkweg.

Nu is het belang van goede dijken iedere Nederlander wel bekend. Of dat ten aanzien van dergelijke bomen het geval is, is doorgaans maar de vraag. Tot voor kort moest een ieder die dat be-

lang wel zag, dat maar aan betrokken partijen duidelijk zien te maken. Hij was daarbij afhankelijk van zijn eigen, bij elkaar geraapte argumenten. Dat was de ene keer dan wel eens minder overtuigend dan de andere keer.

Tijdens overleg met vertegenwoordigers van de waterschappen kon het landelijk belang van deze bomen duidelijk worden gemaakt (met behulp van het inventarisatieregister). Voor het vinden van een mogelijke oplossing werd de situatie ter plaatse in ogenschouw genomen. Het resultaat hiervan is geweest dat één boom, gelukkig de kleinste en bovendien een ongezond exemplaar, moest wijken. De overige twee kunnen nu, weliswaar met de nodige aanpassingen van het dijkprofiel, in de teen daarvan blijven staan.

Daar zelfs waterstaatkundige werken worden aangepast aan het belang dat het register aangeeft, mag worden verondersteld dat dit register een zinvolle toekomst tegemoet gaat.

Voor de attente en betrokken lezer:

Het héle betreffende dijkvak is op waardevolle bomen gecontroleerd en niet alleen het IJsselsteinse deel!

G.M.O.

Veel voorkomende ziekten en plagen bij bomen (32)

De heksenbezemgal bij wilg

De heksenbezemgal is een opmerkelijke verschijning die men zo nu en dan kan aantreffen op de wilg. De gal bestaat uit een grillig gevormde bundel takjes, met zeer korte internodiën (= het takstuk tussen twee opeenvolgende knoppen), die zijn bedekt met kleine schubachtige blaadjes. De woekeringen ontstaan zowel uit katjes als uit takknoppen. De gallen kunnen meerdere decimeters groot worden. Vaak is de massa van de kleinere gallen zo dicht, dat het op enige afstand lijkt of men te maken heeft met een vergevorderd stadium van de kroongalziekte. De structuur van de grotere gallen is doorgaans wat losser. Soms

J. Kopinga

Heksenbezemgal, bestaande uit een bundelgrillig gevormde takjes
foto: J. Kopinga

Geen plukken mos, maar de aantasting van de heksen-bezemgal op de treurwilg.
foto. J. Kopinga

kunnen zich in een boom uitbundig veel gallen ontwikkelen, terwijl de in de buurt staande bomen van dezelfde soort niet zijn aangetast.

Wilgesoorten waarop de gal kan worden aangetroffen zijn: schietwilg (inclusief de treurwilg), kraakwilg en amandelwilg. Wat nu precies de boom aanzet tot de vorming van deze woekeringen is nog niet bekend. Wel is zeker dat de mijt *Eriophyes triradiatus* doorgaans in grote getale in deze gallen voorkomt, maar er is tot dusver nog niet bewezen dat deze ook de daadwerkelijke oorzaak van de gal is. Naast deze soort worden namelijk meerdere soorten mijten in de gallen aangetroffen en bovendien blijft de vraag of er wel een geleedpotige aan te pas komt en er geen sprake kan zijn van andere prikkels die de boom aanzet tot de vorming van de gal.

Het is dan ook niet zeker of men met insectiden (of acariciden), of met het uitsnoeien van de gallen de aantasting afdoende kan bestrijden. Overigens treedt de ziekte slechts incidenteel en niet epidemisch op. Omdat bovendien de boom door de aanwezigheid van de gallen niet noemenswaardig in zijn groei wordt geremd, kan men zich zelfs afvragen of het niet beter is om de gallen te laten voor wat ze zijn en verder gewoon van het beeld genieten.

Bomen in het landschap (2)

Erfbeplanting

Wat is erfbeplanting?

Onder erfbeplanting verstaan we de beplanting van erven in het niet-stedelijke gebied. Het kan hierbij zowel om agrarische als om niet-agrarische 'erven' gaan, erven bij boerderijen dus, maar ook bij burgerwoninghuizen, kleine bedrijven en andere bebouwingsobjecten. De beplanting omvat strikt

Boombepanting op erven kan de volgende functies vervullen:

- ruimtelijke indeling en aankleding van het erf, accentuering van de bouwvolumes;
- windbreking, vooral in de kuststrook;
- geven van schaduw en koelte;
- creëren van een milieu voor lagere planten en dieren;
- leveren van gebruikshout en oogst aan bloesem en vruchten;
- versterken van het cultuurhistorische karakter van de streek;
- toevoegen van esthetische waarde aan het landschap ('kijkgroen').

Een probleem kan soms zijn dat deze waarden na verloop van vele jaren in hun tegendeel gaan verkeren. Bomen blijken dan op de 'verkeerde plaats' te staan en uiteindelijk worden niet alleen lastige takken maar ook de stammen tot gebruikshout... Kennis van wat (op den duur) wel en niet kan, is hier dus ook erg belangrijk.

Hoeveel erfbeplanting is er in Nederland?

Uit de Vierde Bosstatistiek, die op basis van een steekproef ook gegevens over landschappelijke beplanting geeft, blijkt dat er - ten tijde van de inventarisatie - 201.314 erven in het buitengebied van boombepanting waren voorzien, d.w.z. bijna 8 per km². Dat lijkt misschien niet zo veel, maar we moeten erbij bedenken dat ook de heel open landschappen met soms maar een paar erven per km², in dit gemiddelde meetellen.

De steekproef die de schrijver nam door elk negende agrarische vierkant in Nederland te inventariseren, levert, omgerekend naar het totale

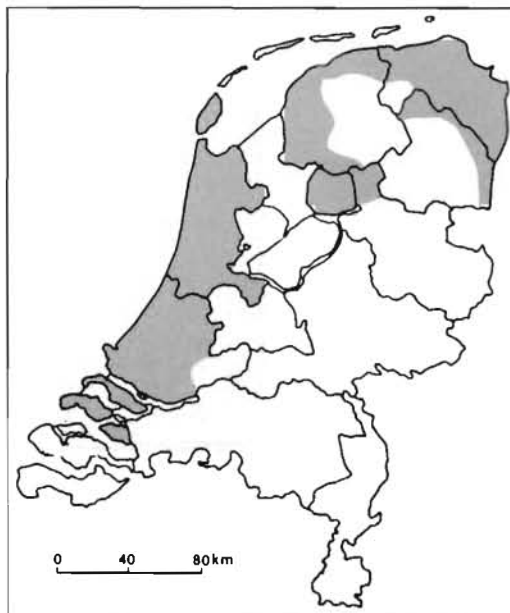
Foto 1. Opvallende erflinde in de Geldersche Vallei.

genomen zowel bomen, heesters als kruiden (vaste planten, eenjarigen). We beperken ons in dit artikel echter tot de bomen; het zijn immers deze die het erf ook vanuit het omringende landschap aanzien kunnen geven.

buitengebied, 68.292 opvallende erfbeplantingen op, d.w.z. bijna 3 per km². De verdere gegevens uit dit artikel zijn op deze steekproef gebaseerd. Het verschil tussen de twee steekproeven komt misschien nogal ongeloofwaardig voor, maar dan moeten we bedenken dat het in de tweede steekproef om opvallende erfbeplanting gaat. De definitie daarvan houdt o.a. in dat de boom/bomen boven de grootste bebouwingshoogte uitsteekt/steken (foto 2). Daarmee is een selectie van die erfbeplanting bereikt die ook landschappelijk opvalt. Bomen lager dan de grootste bebouwingshoogte zullen op enige afstand in het landschap niet meer opvallen; zeker niet als ze voor de waarnemer dan achter de bebouwing staan.

Van de in totaal 7.583 in het veld geïnventariseerde opvallende erfbeplantingen bevinden zich er 3.043 in landschappelijke ruimte, open gebieden dus waarbinnen geen andere oprijzende landschapselementen zijn zoals boomgaard, bos en vlakvormige bebouwing. (Lijnvormige beplanting, b.v. langs een weg, kan er wel zijn, maar die is dan tenminste 5 m lager dan de opvallende erfbeplanting.) De overige 4.540 geïnventariseerde beplantingen bevinden zich in meer verdichte landschapsgedeelten en zijn dus in het omringende landschap wat minder duidelijk zichtbaar; ze zijn echter wel veel hoger en/of zwaarder dan de

kaartje (figuur 1) geeft daarvan een overzicht. Heel globaal loopt de grens tussen de gebieden met 'opvallende erfbeplanting wel of juist niet dominant', mee met de grens tussen de jonge klei- en veenlandschappen in het noordwesten en de oude zandlandschappen in het zuidoosten van

figuur 1 In het gearceerde gedeelte van Nederland komt meer opvallende erfbeplanting voor dan solitaire en andere 'begroeiingspuntelementen'. Bebouwde kom en natuurgebieden zijn i.v.m. de kaartschaal weggelaten.

Tabel 1

Opvallende erfbeplanting naar soort (%), in Nederland en enkele provincies

	Neder- land	Zeeland	Noord- Holland	Drenthe	Limburg
Populier *	21.0	32.9	26.9	17.9	11.6
Wilg	11.4	14.5	16.2	2.8	6.0
Zomer/winter eik	8.3	-	-	17.5	5.3
Linde	7.7	3.4	0.8	9.9	16.5
Ital.populier	7.4	9.3	4.4	0.8	21.1
Paardekastanje	3.7	1.6	2.6	5.2	0.7
Es	2.2	4.7	3.2	1.4	2.5
Beuk	2.2	0.5	0.8	5.0	2.8
Iep	2.2	5.2	10.9	0.8	1.1
Berk	1.9	0.5	-	1.9	4.2
Vruchtboom	1.9	1.6	-	0.8	4.9
Overige soorten ongemengd	2.9	1.2	0.1	1.9	3.9
Gemengde beplanting	27.2	24.6	34.1	34.1	19.4
Totaal	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Aantal geinvent. bomen/boomgroepen	7538	207	396	551	554

* behalve Italiaanse populier

overige bomen, terwijl ze uiteraard ook boven de bebouwing uitsteken.

Waar in Nederland staat opvallende erfbeplanting?

Opvallende erfbeplanting komt overal in Nederland voor, maar is vooral mede beeldbepalend in het westen en noorden van het land, vanwege het open karakter van het landschap daar, maar ook omdat andere 'begroeiingspuntelementen' (o.a. solitaire bomen) daar minder voorkomen. Het

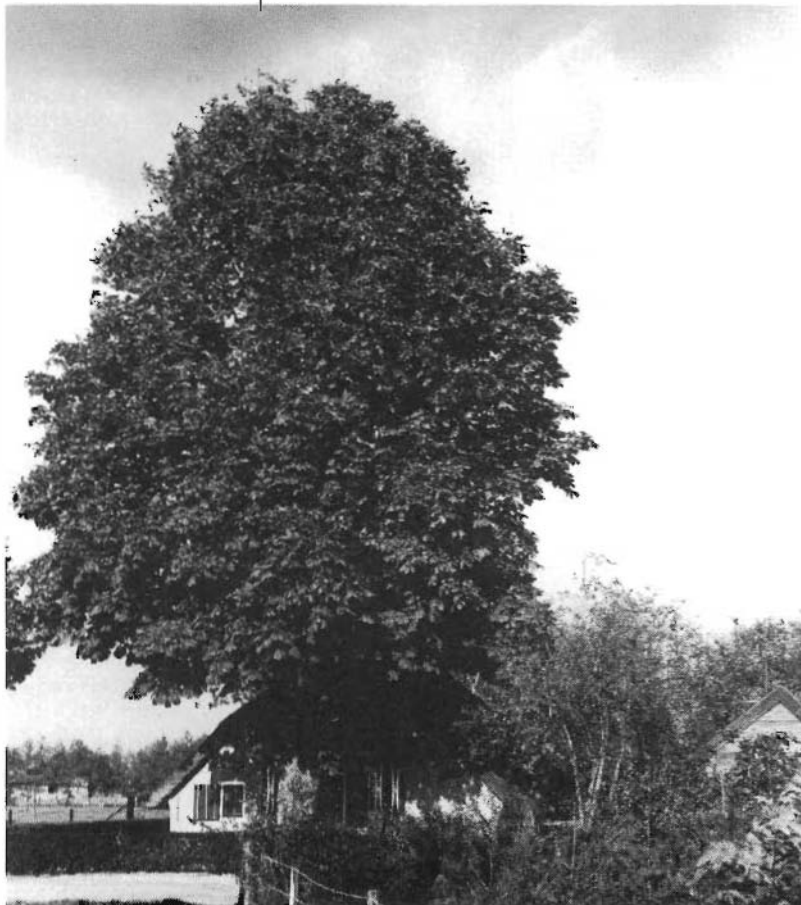
het land. Maar daarop zijn allerlei uitzonderingen zoals o.a. in Zeeland, de Zuidhollandse waarden en de Betuwe waar de solitaire bomen ook sterk naar voren komen (zie het vorige artikel in de serie).

Welke boomsoorten?

Belangrijk voor het landschapsbeeld zijn natuurlijk niet alleen boomhoogte en landschappelijke openheid, maar ook de soort bomen die op het erf staat. Deze kan een uitdrukking zijn van de

Literatuur
Buter, A., z.j. Boerenerven in een groene lijst. Overijssels erf en zijn beplanting. Waanders; Zwolle.
Centraal Bureau voor de Statistiek, 1985. Voorlopige cijfers punt- en vlak-elementen Vierde Bosstatistiek; 's-Gravenhage.
Veer, A.A. de, 1985. Geografie van de opvallende boom in het agrarische landschap van Nederland; Dissertatie, Groningen.
Werkgroep aanleg en beheer van bos en beplantingen, 1983. Aanleg en beheer van beplantingen buiten bosverband; Staatsbosbeheer, Utrecht.
Werkgroep erfbeplanting, 1984. Erfbeplanting; Staatsbosbeheer, Utrecht (3e druk).

foto 2 Enorme paardekastanje op een klein erf in de Geldersche Vallei.

geïventariseerde boomsoorten voor Nederland en voor enkele provincies die sterk van het landelijk beeld afwijken.

De populier blijkt het hoogst te scoren, wat ook niet verwonderlijk is gezien de 'boven-dakhoogte-

eis' en de grote opperhoogte van deze boom. De Zeeuwse erfbeplanting wordt nog het meest door deze boom gekarakteriseerd. In Limburg is het vooral de Italiaanse populier die boven de bebouwing in het buitengebied uittorent en die deze provincie zeker in combinatie met het steile reliëf soms een wat exotisch aanzien geeft. Eiken zijn vooral populair in het zandgebied zoals in Drenthe (ook Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant - die niet in de tabel staan - scoren hoog op eik). De wilg is in het noordoosten zeer zwak vertegenwoordigd, hetgeen niet duidelijk is, aangezien er bodemkundig op veel plaatsen geen beletselen zijn. De linde (foto 1) is wel niet echt aan het zandlandschap gebonden, maar komt daar toch relatief meer voor.

In Limburg is deze boom niet alleen als erfboom maar ook als solitair bekend, b.v. op wegwakruisingen, al dan niet bij/met een crucifix. Overigens moet men bedenken dat het beeld voor de linde vertekend kan zijn, omdat de meeste leilinden - die vaak lager dan de dakhoogte zijn - niet zijn geïventariseerd. Van de overige soorten kan de iep nog genoemd worden, die in Noord-Holland sterk is vertegenwoordigd. Uit de tabel blijkt tenslotte dat gemengde erfbeplanting nog het meest in trek is: bijna 1/3 van de opvallende erfbeplanting bestaat uit meerdere soorten (die dus alle hoger dan de bebouwing zijn).

Nieuwe erfbeplanting

Dat de overheid het belang van erfbeplanting inziet, kan o.a. worden afgeleid uit de subsidies die bij aanplant kunnen worden toegekend. Eigenaren of gebruikers van boerderijen en andere bebouwing in het buitengebied kunnen maximaal 50% van de kosten, van een beplantingsplan dat door het Staatsbosbeheer is goedgekeurd, terugkrijgen. Voor erfbeplantingen die in ruilverkavelingsverband worden aangelegd, gelden hogere percentages.

A. A. de V.

Bomen in de mythe (16)

De Beuk

Hanneke van Dijk

Als we de eik de koning van het woud noemen, dan mag de beuk met recht de koningin van het woud heten. Deze koningin voorziet zichzelf van zo'n dicht bladerdak dat geen enkele plant in haar diepe schaduw wil staan. Ze behoudt het alleenrecht van het beukenbos. Zo'n donker bos kan niet anders dan een schuilplaats zijn vol mysteriën en een pad er doorheen is een als door pilaren omsloten doorgang van een Gotische kathedraal. Een kathedraal met een vloer van dode bruine bladeren.

Bladeren die volgens John Evelyn zeer geschikt zijn om matrassen mee te vullen. Ze moeten wel verzameld worden als ze net gevallen zijn. Zo'n beddetijk gevuld met beukebladeren gaat wel zeven jaar mee. Vroeger waarschijnlijk een verbetering van de harde stromatras. De naam beuk is

afgeleid van Boc of Beoce en betekent zowel boek als boom. De oude Runen griften hun mededelingen in de schors van de beuk en op beukenhouten plankjes. De gladde schors was door de eeuwen heen ook een stille getuige van vele liefdesgeschiedenissen of -drama's. Zelfs Helena van Troje en haar geliefde sneden hun namen in een beuk. Wel wat pijnlijk toen Helena's geliefde haar ontrouw was en de bomen nog steeds getuigen van zijn liefde voor Helena. Het verhaal vermeldt niet of hij de bomen toen maar heeft laten kappen. De wetenschappelijke naam voor beuk, *Fagus*, betekent eten en duidt op de eetbaarheid van de beukenootjes. Lekker als je er een paar eet. Maar van teveel krijg je keelpijn, veroorzaakt door de giftige stof fagicine. De tijd dat de bakkers hun knechtjes er op uit stuurden om beukenootjes

te zoeken om er meel van te maken en hier taarten van te bakken is dan ook wel voorbij. Varkens schijnen er minder gevoelig voor te zijn, maar toch schijnt het vlees van varkens, gevoed met beukenootjes, slechter van kwaliteit te zijn dan vlees van varkens, gevoed met eikels. De zwijnenhoeder uit Ivanhoe trakteerde zijn zwijnen maar op een luxueus banket van beukenootjes en eikels.

De wortels van de beuk gaan niet diep de grond in, maar spreiden zich onder de oppervlakte uit, vooral als die ondergrond niet makkelijk doorwortelbaar is. Dichtbij de boom komen de wortels zelfs gedeeltelijk als slangen boven de grond. Tennyson sprak dan ook van de 'slang-bewortelde beuk'. Over deze slangewortels kun je in een bos zo lekker struikelen. Het ondiepe wortelen gecombineerd met zijn gladde stam heeft de beuk tot een veiliger schuilplaats bij onweer gemaakt dan een eik. Getuige het gezegde: *'Buchen soll man suchen und Eichen soll man weichen'*. Toch maar liever niet onder beuken schuilen.

Beuken laten zich goed snoeien en buigen. Van het hout maakt men dan ook nog steeds de fraaie Thonetstoelen. Het snoeiwerk laat zich bij menige haag bewonderen. Bijzonder fraai is de beukenloofgang van 100 m lang bij het kasteel Weldam in Diepenheim. Deze tuin werd in 1886 aangelegd door de tuinarchitect Hugo Poortman. Gesnoeid of vrij groeiend, deze koningin van het woud mag er zijn.

Blad, bloeiwijze en vruchten van de beuk
Bron: 'Bomen' van Boomkwekerij Udenhout

Bomenwandelroute Bronbeek

Voor het park rondom het Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen 'Bronbeek' te Arnhem is een bomenwandelroute samengesteld. Naast de beschrijving van verschillende bomen wordt er in het boekje ook aandacht besteed aan diverse monumenten, die verspreid in het park staan. Het boekje is te verkrijgen bij de portier van het tehuis.

Pas geplante bomen watergeven

Nieuwe folder 'Bomen & Begieten'

Het gematigde klimaat in ons land kenmerkt zich door de grote wisselvalligheid in het weer. In de voorjaars- en zomermaanden kan het weer - na weken met veel regendagen - plotseling omslaan in een droge periode waarin, afgezien van enkele hevige onweersbuien, nauwelijks een druppel water valt.

Met name veel pas geplant groen gaat in een droge periode dood, doordat het nog onvoldoende wortels heeft kunnen vormen om het beschikbare water tot zich te nemen. Met enige hulp is het mogelijk, kostbare jonge bomen door een droogte-periode heen te helpen. Maar wanneer en hoe dat moet gebeuren is nog niet voor iedereen duidelijk. De folder 'Bomen & Begieten' geeft in korte bewoordingen enkele duidelijke tips; hoe men het tijdstip van de eerste watergift globaal kan bepalen en hoeveel men moet geven.

Een exemplaar van de folder is in dit Bomennieuws bijgesloten.

Wilt u er meer ontvangen, zodat u ook anderen kunt informeren, dan kunt u de folder(s) bestellen door overmaking van het benodigde bedrag op postbank 2108755 t.n.v. Bomenstichting, Utrecht. De folder kost f 2,50 per stuk, f 18,- voor 10 stuks en f 160,- voor 100 stuks.

Boekbesprekingen

Boomtekeningen schetsen de persoonlijkheid

Boomtekeningen schetsen de persoonlijkheid: de boom zwijgt, de tekening spreekt
Hedi Albarda - Hankses
Drielsma
Deventer: Ankh Hermes
ISBN 90-202-4970-3

Ik behoef de lezers van dit tijdschrift niet te vertellen, dat bomen eeuwen lang de mens hebben geboid en niet alleen door hun indrukwekkend uiterlijk en hun hoge leeftijd. Ook heeft men in de boomgestalte vaak een bepaalde symboliek gezien: het geworteld zijn in de aarde, het reiken van de kroon naar de hemel; men voelde enige verwantschap tussen boom en mens.

Het is dan ook niet verwonderlijk, dat men in de psychologie iets met de boom heeft gedaan. Men heeft ontdekt, dat ieder mens op eigen wijze de boom ervaart en dus ook uitbeeldt. Men tekent een boom op zijn eigen karakteristieke manier. Hierbij zijn een bepaalde vormgeving en een bepaalde bewegingswijze (wijze van het hanteren van het schrijfgereï) te onderscheiden.

De boom-test wordt al geruime tijd als hulpmiddel bij het psychologisch onderzoek gebruikt. Er is een duidelijke verwantschap met de grafologie (handschriftkunde), waarin ook vormgevings-tendenzen en bewegingseigenschappen worden geanalyseerd. Wil men dergelijke psychologische methodes op verantwoorde wijze gebruiken, dan is jarenlange studie en ervaring nodig en moet

men beschikken over een gedegen psychologische scholing. Verder geldt voor elke psychologische methode, dat zij alleen mag worden gehanteerd in het kader van een uitgebreid psychologisch onderzoek.

Daarom vind ik boeken als het onderhavige altijd zeer gevaarlijk. Hoewel ik geen ogenblik twijfel aan de deskundigheid van de schrijfster, acht ik het niet juist, een dergelijk moeilijk onderwerp op zo ogenschijnlijk eenvoudige wijze te presenteren. Het brengt lezers in de verleiding, er iets mee te gaan doen. En dan is men op het verkeerde pad! Wil men - op voor ieder begrijpelijke wijze - iets over de grondbeginselen van dergelijke methodes vertellen, dan is een geheel andere aanpak nodig. En dan is het zeker niet verstandig, vaak veel te ver gaande conclusies uit deze boomtekeningen te trekken. Voor de leek zijn die conclusies geheimzinnig en voor de psychologisch geschoolde vaak niet te volgen, omdat ze - zoals schrijfster zelf opmerkt - in sterke mate zijn gebaseerd op ervaring en intuïtie.

J.J.C.

Rationeel beheer wegbeplantingen

Mededeling 59 van de Stichting Studietoelaten Wegbouw te bestellen per giro 987814 Arnhem, prijs f 25,-

Deze publicatie is niet alleen voor planners en beplantingsdeskundigen interessant, maar ook van veel belang voor hen die beleid voeren met betrekking tot wegbeplantingen zonder bijzondere kennis op dit gebied.

Voor veel bestuurders is het moeilijk, zich een eigen mening te vormen omtrent de wenselijkheid van beplantingen en de juistheid van aanleg en beheer daarvan. Dit maakt het hun ook niet gemakkelijk, de redelijkheid van eventuele aanvallen op hun beleid te beoordelen en daar weerwoord op te geven. Het is daarom goed dat 'Rationeel beheer van wegbeplantingen' geen receptenboek wil zijn voor vaklieden. Het begint terecht met een beschrijving van de landschappelijke en verkeerstechnische eigenschappen en functies van wegbeplantingen in het algemeen; een goed uitgangspunt voor zinnige discussies, waarin gevoelsargumenten niet gaan overheersen. Dat hierbij een positieve benadering naar voren komt hoeft niet te verbazen, omdat vrijwel zeker in geen land meer langs wegen geplant wordt als in Nederland. Ook beplantingsdeskundigen kunnen overigens in deze opsomming van nut en noodzaak van hun werk nog wel een ruggesteun vinden. Wanneer op basis van het voorgaande een bepaald project gekozen is, zal vooral de beleidmaker de mogelijkheid willen hebben tot beoordeling van de doelmatigheid van de wijze van aanleg van het beheer. Dit is het waarop deze praktijkstudie is gericht. Daartoe wordt een twintigtal objecten besproken van vijftien tot dertig jaar oud en langs verschillende typen wegen en op diverse grondsoorten. Van deze objecten, onderverdeeld naar rijbeplantingen en gesloten beplantingen werd, voorzover nog te achterhalen, nagegaan of

de vormgeving en de houtsoortenkeuze doelmatig waren en welke bewerkingen bij aanleg en beheer zijn toegepast. Wat in het verleden gedaan werd, is vervolgens getoetst aan meer rationele methoden om hetzelfde doel te bereiken. Bij de rijbeplantingen blijken besparingen mogelijk door het beperken of achterwege laten van de grondbewerking, bemesting en onkruidbestrijding, door het gebruik van lichter plantmateriaal (populier) en vooral door het vermijden van overbodig snoeien. Een zeer belangrijke oorzaak van onnodige kosten is de maaischade. Gemiddeld kunnen de rijbeplantingen ongeveer de helft goedkoper zijn. Op gesloten beplantingen kan worden bezuinigd bij de grondbewerking, door de plantafstanden groter te nemen, door onkruidbestrijding te beperken, door het nalaten van versnipperen van tak- en dunningshout en vooral door een juiste sortimentskeuze en menging. Hiermee valt gemiddeld drievijfde van de in het verleden benodigde uitgaven te besparen.

Tenslotte is nagegaan hoe, met behoud van de functies van de wegbeplantingen, een grotere of meer rendabele houtproductie mogelijk zou zijn geweest. De wijze van beheer waarmee dat te bereiken valt, komt overeen met die van de meer rationele methode.

De studie eindigt met een aantal aanbevelingen die waard zijn ernstig te worden overdacht door allen die op enigerlei wijze bij wegbeplantingen betrokken zijn. Een uitgebreide literatuurlijst dient diegenen die zich van bepaalde onderdelen verder op de hoogte willen stellen. Een uitermate waardevolle publikatie!

K.E. Huizinga .

Agenda

11 juli, 11 augustus, 5 september

Openstelling tuin 'Walenburg'
Plaats: Neerlangbroek
Openingstijden: 10.00 - 17.00 uur
Toegangsprijs: f 5,- p.p.
Inlichtingen bij het secretariaat van de Nederlandse Tuinen Stichting, tel: 020-235058

5, 6 en 12 juli

Openstelling tuinen 'De Wiersse'
Op deze drie dagen worden de tuinen voor het publiek opengesteld.
Plaats: Kasteel 'De Wiersse' te Vorden (aan de rijksweg Vorden-Ruurlo)
Openingstijden: 10.00-18.00 uur
Toegang: f 4,-; kinderen tot 6 jaar gratis
Inlichtingen: VVV Achterhoek: 05750-19355
VVV Vorden: 05752-3222
Voor Groepsbezoek: 05752-6693

18, 19, 20 en 21 juni

Kasteel-Tentoonstelling 'De Haar'
Openstelling van kasteel de Haar te Haarzuilens (bij Vleuten/Utrecht). In de zalen staan feestelijke, verfijnde en aan de omgeving aangepaste bloemboeketten tentoongesteld. Daarnaast mag u een bezoek aan de omliggende tuinen niet voorbij laten gaan. Het ontwerp is van tuinarchitect Henri Copijn, en is deels een reconstructie van de oude tuinen van het vroegere 17e eeuwse kasteel.
Plaats: Kasteel 'De Haar', Haarzuilens.
Openingstijden: 10.00 - 17.00 uur
Inlichtingen: 03407-1275

21 augustus t/m 9 oktober

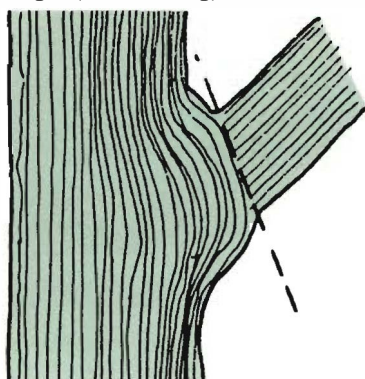
Hart voor Hout expositie
Het atelier voor beeldhouwwerken en ambachtelijke producten in hout exposeert bij het Muzisch Centrum en de Zwolsche Algemene
Plaats: Nieuwegein
Inlichtingen: 030-340587

Vragen

U kunt uw vragen over bomen schriftelijk stellen aan: Bomenstichting
Red. Bomennieuws/rubriek 'Vragen'.
Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht.
Vermeldt u duidelijk uw naam en adres, dan kunnen wij zondig rechtstreeks antwoorden.

In mijn bostuin staan twee prachtige volwassen berken. Eén van deze vertoont aan een paar onderste dode takken enkele - nog kleine - berkezwammen. Welke maatregelen raadt u mij aan te nemen?

De berkezwam is de veroorzaker van een zich snel verspreidend rot in berk, waardoor stammen en takken gemakkelijk afbreken. We adviseren u de dode takken af te zagen, zodra de boom in blad staat. U moet er daarbij voor zorgen niet in levend weefsel te zagen, omdat daarbij een eventuele afgrensdeling tegen de schimmel zou worden beschadigd. (Zie tekening)

Voor alle zekerheid doet u er goed aan, het gebruikte gereedschap daarna te ontsmetten. Verder kunt u niet anders doen dan afwachten, of de schimmel al verder in de boom is gedrongen, wat zich zal uiten in het al dan niet verschijnen van nieuwe vruchtlichamen. Als er opnieuw zwammen verschijnen, zal de boom breukgevoelig worden.

Het hangt af van veiligheidsoverwegingen (wat wordt er beschadigd, als boom of takken afbreken) en van uw ideeën over bostuinbeheer (wel of geen 'dood hout' in de tuin), of u dan besluit tot kappen of niet. Als u de komende jaren geen vruchtlichamen meer ziet, is dat weliswaar geen 100 % garantie, maar u kunt er dan toch wel van uitgaan, dat de boom niet verder is aangetast. Goed in de gaten houden dus en geen risico's nemen, als de boom bijvoorbeeld dicht bij uw huis staat.

M.t.C.

De eik voor onze woning van ca. 150 jaar oud vertoont op enkele plaatsen scheuren in de bast. De scheuren beginnen aan de stamvoet en lopen tot ongeveer 3 m hoogte. Het stamgedeelte dat door de zon wordt beschenen, vertoont de scheuren, het schaduwdeel niet. Moet ik maatregelen nemen om de instandhouding van de boom te verzekeren?

De scheuren in uw eik zijn een gevolg van het openbarsten van oude, goed overgroeide wonden. Meestal gebeurt dit bij extreme temperaturen of storm. Dat de scheuren vooral aan de zuidkant zitten, wijst op een combinatie van vorst en zon. In het algemeen kunnen zulke scheuren weinig kwaad, de stabiliteit van de boom lijdt er nauwelijks onder. In uw geval lijken de scheuren bovendien geïnfecteerd te zijn door een slijmvloedbacterie en dat is gunstig, omdat de ontwikkeling van rottingsschimmels daardoor wordt tegengehouden. Kortom, de scheuren kunnen waarschijnlijk weinig kwaad, maar we kunnen u uiteraard niet garanderen, dat er niets gebeurt. Voor wat extra zekerheid kunt u nog advies inwinnen bij een boomverzorger in uw buurt. De scheuren mogen in elk geval niet worden uitgefreesd.

M.t.C.

bomenstichting

Donkerstraat 17
3511 KB Utrecht
Tel. (030) 33 13 28

Vormgeving +
eindredactie:
F.R. Moens
Redactie:
M. ten Cate-van Elstrand
J.J. Comijs
G.M. Otter
A.A. de Veer

U kunt de
Bomenstichting
steunen door donateur
te worden.

De minimum-donatie
bedraagt f 30,— per
jaar.

Abonnement
Bomennieuws
f 30,— per jaar
Voor donateurs gratis
verschijnt 6x per jaar
ISSN 0166 - 784 x
Het postgironummer is
2108755.

Advertenties:
wenden tot
Frank Moens,
secretariaat
Bomenstichting

Map Bomennieuws:
te verkrijgen door f 3,50
over te maken op giro
2108755 t.n.v. Bomen-
stichting Utrecht o.v.v.
'opbergmap'

Overname van artikelen
en berichten in overleg
met de redactie.

Druk:
Van den Berg's
drukkerij bv
Maarn

Zelfs de bomen kunnen nu van een Volkswagen op aan.

Bij aankoop van 'n Volkswagen met katalysator nu tot 1800,- voordeel.

Zure regen? Volkswagen doet er wat tegen. Vanaf heden kunnen we namelijk al onze benzine-modellen* leveren met een bij de prijs inbegrepen katalysator. En dat kan niet elk merk ons nazeggen.

Een katalysator is, zoals u misschien wel weet, een klein "chemisch fabriekje" dat in de uitlaat van de auto is gemonteerd.

Een soort filter, dat de uitlaatgassen voor een aanzienlijk deel zuivert (en dat net zo lang meegaat als de motor zelf). En al is 't wegverkeer met 11% aandeel niet de hoofdschuldige in 't zure regendrama, 't is natuurlijk toch 11% tevéél.

Om de verkoop van deze "schone" auto's te stimule-

ren, geeft de minister van Financiën alle auto-importeurs een verlaging van de Bijzondere Verbruiks Belasting.

En wij geven dat belastingvoordeel grotendeels weer rechtstreeks door aan u. Omdat wij vinden dat u daar – door het kopen van zo'n schoon rijdende Volkswagen – recht op heeft.

Met andere woorden: 'n Volkswagen met katalysator is daardoor tot 1800 gulden goedkoper dan een Volkswagen zonder.

De exacte hoogte van het bedrag hangt af van het type Volkswagen dat u kiest. Voor een Polo is het 900 gulden en voor een Passat 1800 gulden. Om maar even

twee voorbeelden te noemen. Alle vermelde prijzen zijn overigens inclusief BTW.

Wilt u om wat voor reden dan ook, tòch liever een auto zonder katalysator, óók dan adviseren wij u om voor 'n Volkswagen te kiezen. Want ook "gewone Volkswagens" behoren, relatief gezien, tot de "schonere" auto's.

U begrijpt natuurlijk wel, dat het mooie financiële gebaar dat de minister nu maakt in dat geval aan uw neus voorbij gaat. De keuze is aan u. Ga maar eens langs bij een van onze dealers. Hij kan u er nog veel meer over vertellen.

Volkswagen. Wie anders?